

Mariana MITRA

***CAIET DE SEMINAR DREPT PENAL
PARTEA GENERALĂ***

VOL. I

Mariana MITRA

***CAIET DE SEMINAR DREPT PENAL
PARTEA GENERALĂ***

Vol. I

Copyright © 2015, **Editura Pro Universitaria**

Toate drepturile asupra prezentei ediții aparțin
Editurii Pro Universitaria

Nicio parte din acest volum nu poate fi copiată fără acordul scris al **Editurii Pro Universitaria**

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României

MITRA, MARIANA

Caiet de seminar : Drept penal : partea generală / lect.
univ. dr. Mariana Mitra. - București : Pro Universitaria, 2015-
2 vol.

ISBN 978-606-26-0183-6

Vol. 1. - 2015. - Bibliogr. - ISBN 978-606-26-0184-3

343(075.8)

SEMINARUL NR. 1

„Introducere în studiul dreptului penal”

I. Plan de seminar:

IA. Generalități privind dreptul penal

- definiția dreptului penal
- caracteristicile dreptului penal
- obiectul dreptului penal
- scopul dreptului penal
- subramurile dreptului penal
- funcțiile dreptului penal
- necesitatea dreptului penal
- locul dreptului penal în sistemul dreptului

IB. Știința dreptului penal

- definiție
- obiectul științei dreptului penal
- sarcinile științei dreptului penal
- științele penale (criminale)
- știința dreptului penal român

IA. Generalități privind dreptul penal

a. Definiția dreptului penal:

Dreptul penal, ca ramură a sistemului de drept din România, este format din totalitatea normelor juridice, legiferate de puterea legislativă, care stabilesc care fapte constituie infracțiuni, condițiile de tragere la răspundere penală, sancțiunile și alte măsuri ce urmează a fi aplicate sau luate de către instanțele judecătorești persoanelor fizice și/sau juridice, care au săvârșit infracțiuni, în scopul apărării celor mai importante valori sociale ale statului de drept, democratic și social.¹

b. Caracteristicile dreptului penal:

Din definiția de mai sus desprindem **elementele definitorii** ale acestei ramuri de drept și anume:

1. termenul de **“drept penal”** cunoaște două accepțiuni:²

- ♣ **ramură** a sistemului de drept, ce cuprinde o totalitate de norme juridice cu același obiect de reglementare,

---

¹ Mariana Mitra Radu – Drept penal, partea generală, Caiet de seminar, Ediția a II-a revăzută și adăugită, Editura ProUniversitaria, București, 2011, pg. 9.

² Alexandru Boroi, Gheorghe Nistoreanu - Drept penal – partea generală, Ediția 4, Editura All Beck, București, 2004, pg. 2; Constantin Bulai – Drept penal român. Partea generală, vol. I, Casa de Editură și Presă „ȘANSA” – S.R.L., București, 1992, pg. 7.

- ♣ **știința** dreptului penal, ce cuprinde totalitatea ideilor și concepțiilor despre dreptul penal ca disciplină de studiu,
- 2. dreptul penal este o ramură de drept **distinctă**, alături de alte ramuri de drept;
- 3. dreptul penal are **autonomie** în raport cu celelalte ramuri de drept; această autonomie îmbracă trei aspecte:
  - a) autonomie *normativă*, în sensul că dreptul penal își creează singur normele de conduită. Totuși, dreptul penal nu poate incrimina o faptă care potrivit unei alte ramuri de drept reprezintă exercitarea legală a unui drept,
  - b) autonomie *conceptuală*, dreptul penal folosind termeni specifici altor ramuri de drept, dar dându-le noi sensuri (ex. art. 175 C. pen.),
  - c) autonomie *procedurală*, în sensul că procesul penal se bucură de o independență completă în raport cu procedurile nepenale.
- 4. dreptul penal are o **structură unitară**,
- 5. dreptul penal este format dintr-o **totalitate de norme juridice** cu același obiect de reglementare,
- 6. normele dreptului penal stabilesc expres faptele ce constituie **infrațiuni**, condițiile de tragere la **răspundere penală** a persoanelor care le săvârșesc, precum și **sancțiunile aplicabile**,
- 7. dreptul penal are un **scop specific** și anume apărarea celor mai importante valori sociale,
- 8. are **instituții specifice**, acestea fiind:
  - ♣ infrațiunea
  - ♣ răspunderea penală
  - ♣ sancțiunile
- 9. dreptul penal este o ramură de drept **public**, deoarece întotdeauna unul dintre subiectele raportului juridic de drept penal este **statul**, aflat pe o poziție dominantă, fiind cel care realizează tragerea la răspundere penală a infractorilor și aplicarea sancțiunilor. În același timp, valorile sociale apărute de dreptul penal sunt de interes public,
- 10. dreptul penal are un caracter **subsidiar**,³ în sensul că intervine atunci când protecția valorii sociale apărute nu poate fi realizată prin intermediul altor norme, astfel că recurgerea la mecanismul penal de protecție este inevitabilă, constituind unicul mijloc de protecție când alte ramuri se dovedesc inefficiente.
- 11. dreptul penal are un caracter **selectiv**, astfel încât sub protecția acestuia cad doar anumite categorii de valori și relații sociale, iar celelalte cad sub protecția normelor morale, religioase sau sub protecția normelor altor ramuri de drept. În același timp, dreptul penal nu incriminează toate acțiunile sau inacțiunile oamenilor, ci doar pe acelea care ar periclita existența unei valori sociale protejate prin normele dreptului penal.

c. Obiectul dreptului penal:

Obiectul dreptului penal îl constituie **relațiile de apărare socială**, relații ce se nasc între membrii societății în vederea apărării valorilor sociale în și a relațiilor sociale ce se creează și se dezvoltă în jurul și datorită acestor valori. În cadrul acestor relații, membrii societății au îndatorirea de a nu vătăma prin faptele lor valorile sociale.⁴

Respectarea acestor îndatoriri asigură existența normală a societății, ducând la existența unor raporturi de **cooperare**.

³ Florin Streteanu – Drept penal – partea generală, vol. I, Editura Rosetti, București, 2003, pg. 27.

⁴ Gheorghe Nistoreanu, Alexandru Boroș - Drept penal – partea generală, Editura All Beck, București, 2002, pg. 4; Alexandru Boroș, Gheorghe Nistoreanu – op.cit., pg. 3.

Dacă nu se respectă aceste norme, raporturile de cooperare se transformă în raporturi de **conflict** între Stat și cei care nu respectă ordinea de drept impusă prin preceptele legale. Astfel, cele două tipuri de raporturi, reprezintă **obiectul** dreptului penal.

În doctrină există opinii diferite privind obiectul dreptului penal și anume: unii autori consideră că ar face parte din obiectul dreptului penal numai relațiile sociale ce apar **în urma** săvârșirii infracțiunii (deci, numai raporturile de conflict), alții consideră că, din sfera dreptului penal fac parte ambele tipuri de raporturi, întrucât prima opinie restrânge sfera dreptului penal, dându-i un caracter strict **represiv**.

În concluzie, relațiile de apărare socială, care constituie obiectul de reglementare al dreptului penal, au o existență obiectivă, **anterioară** încălcării legii, fie sub forma unor *relații de cooperare*, fie forma unor *relații de conflict* ce apar **după** încălcarea legii. Astfel, inițial, normele dreptului penal ne arată ceea ce nu avem voie să facem, prin interzicerea acestor fapte ca infracțiuni și numai după încălcarea lor (prin săvârșirea unei infracțiuni) intervine latura represivă a dreptului penal.

d. Scopul dreptului penal:

Acesta nu mai este prevăzut expres în Codul penal, dar din interpretarea legislației și a gândirii penale acesta constă în apărarea, împotriva infracțiunilor, a României cu toate atributele sale, respectiv suveranitatea, independența, unitatea și indivizibilitatea statului, a persoanei cu toate drepturile și libertățile acesteia, a proprietății, precum și a ordinii de drept.

Așadar, scopul dreptului penal este de a apăra societatea în ansamblu, membrii săi în particular, împotriva tuturor faptelor antisociale ce cad sub incidența legii penale.

Enumerarea valorilor sociale enumerate mai sus are un **caracter exemplificativ și nu limitativ**, dreptul penal ocrotind și alte valori sociale ce nu sunt prevăzute expres în acest articol.

Ex. apărarea mediului înconjurător.

Trebuie menționat că nu există valori sociale consacrate expres de dreptul penal, toate valorile pe care acesta le apără fiind create de alte ramuri de drept. Astfel, se observă că protecția penală a unei valori sociale intervine doar atunci când protecția conferită de alte ramuri de drept se dovedește insuficientă, dreptul penal venind așadar ca o "**ultima ratio**" în protejarea, conservarea și apărarea unei valori sociale.

Ex. denumirea de bun mobil ce aparține altuia este întâlnită frecvent în domeniul dreptului civil. Când acest bun este luat pe nedrept din posesia sau detenția unei persoane de către altă persoană cu scopul de a și-l însuși pe nedrept, dreptul penal intervine pentru sancționarea respectivei persoane și redarea bunului posesorului sau proprietarului.

Se poate astfel observa că dreptul penal a avut și are o **poziție exclusivă** în domeniul apărării celor mai importante valori sociale.

e. Subramurile dreptului penal:

Acestea sunt:⁵

- ◆ **dreptul penal internațional** format din totalitatea tratatelor internaționale și convențiilor în materie de drept penal la care România este parte (Convenția Europeană de Extrădare – Paris 13 decembrie 1957);

---

⁵ Ilie Pascu, Vasile Drăghici – op.cit., pg. 9; Pavel Abraham, Emil Derșidan – Codul Penal al României comentat și adnotat, Grupul Editorial Național, Editura pentru Științe Naționale, București, 2002, pg. 9.

- ◆ **dreptul internațional penal** cuprinde norme privitoare la reprimarea infracțiunilor contra păcii și omenirii, așa-zisele infracțiuni internaționale (terorismul, crime contra umanității);
- ◆ **drept penal intern și drept penal extern sau internațional;**
- ◆ **dreptul penal al afacerilor;**
- ◆ **dreptul penitenciar sau drept execuțional penal** (în ultima vreme tinde să devină o ramură de drept autonomă, unii autorii făcând și comparații între cele două ramuri, oferindu-i dreptului penitenciar un caracter independent);⁶
- ◆ **dreptul penal al mediului înconjurător;**
- ◆ **dreptul penal al minorului;**
- ◆ în ultima perioadă se simte tot mai mult nevoia formării unei noi ramuri de drept și anume **drept penal european**, idee dezvoltată în cadrul Consiliului Europei și Uniunii Europene.

f. Funcțiile dreptului penal:⁷

- ◆ **previne** săvârșirea infracțiunilor prin incriminarea faptelor periculoase (prevenția generală);
- ◆ **asigură** cadrul legal de realizare a funcției de apărare socială;
- ◆ asigură dezvoltarea **noilor valori și relații sociale;**
- ◆ **orientează conduita umană** în spațiu și timp privind respectarea normelor penale;
- ◆ **intimidează** atitudinea destinatarilor legii penale, prin caracterul aflictiv al sancțiunilor aplicabile;
- ◆ **reeducă** comportamentul persoanelor ce au încălcat preceptele impuse;
- ◆ **protejează** atât valorile sociale pe care se clădește o societate, dar și persoana care a încălcat legea penală împotriva unei represiuni abuzive din partea celor care aplică legea (protejarea sub un dublu aspect);
- ◆ **motivează** comportamentul indivizilor de a se abține de la încălcarea legii penale, prin existența unor instituții ca desistarea și împiedicarea producerii rezultatului sau prin denunțarea faptei de către autor în cazul anumitor infracțiuni;
- ◆ **funcția normativă** – ce constă în sarcina statului, îndeplinită prin intermediul legiuitorului, să reglementeze toate relațiile de apărare socială esențiale. Legiuitorul este obligat să identifice în realitate care fapte trebuie incriminate, sistemul de sancțiuni aplicabil făptuitorului și să disciplineze relațiile sociale referitoare la reacția statului prin organele sale competente.

Astfel, se poate observa că funcțiile dreptului penal se împart în două:

- ♣ una *protectoare*, cu un aspect *preventiv*
- ♣ una *educativă*, având un aspect *represiv*.

g. Necesitatea dreptului penal:

Aceasta este determinată de:

- ◆ necesitatea **apărării** tuturor valorilor sociale (se realizează astfel o securitate a sistemului de valori pe care o societate se bazează și se dezvoltă la un moment dat);

⁶ Petrache Zidaru – Drept execuțional penal, Edit Press Mihaela, București, 1997, pg. 9.

⁷ Florin Streteanu – op.cit., pg. 36.

- ◆ **existența** fenomenului infracțional și **combaterea** lui (criminalitatea);
- ◆ necesitatea **reglementării juridice** a acțiunii de apărare a valorilor sociale (aceasta trebuie făcută în interesul societății și cu respectarea drepturilor omului).

h. Locul dreptului penal în sistemul dreptului:

Cu toate că dreptul penal are un caracter *autonom*, totuși, el are legături și cu alte ramuri de drept în vederea apărării cât mai bine a tuturor valorilor sociale.

Astfel, acesta interacționează cu:

- ◆ **dreptul constituțional** – pe considerentul că în art. 1 din Constituție sunt prezentate principalele valori sociale pe care statul le apără, Astfel, potrivit unor autori parametrii constituționali de control asupra legislației penale se pot grupa în două categorii:
  - ♣ *principiile constituționale ale dreptului penal*, (adică acele reguli edictate de Constituție cu referire specială la dreptul penal) - în art. 22 alin. 3 se prevede că pedeapsa cu moartea este interzisă, art. 19 face o prezentare generală a extrădării și expulzării, art. 15. alin. 2 prevede că legea dispune numai pentru viitor, cu excepția legii penale sau contravenționale mai favorabile, etc.
  - ♣ *principiile constituționale incidente în materia dreptului penal*, (adică acele reguli nespecifice dreptului penal, dar care influențează obiectul protecției penale) – art. 16 alin. 2 care consacră principiul egalității tuturor cetățenilor în fața legii,
- ◆ **dreptul procesual penal** – întrucât infracțiunile stabilite de dreptul penal se urmăresc și se judecă prin normele dreptului procesual penal;
- ◆ **dreptul execuțional penal** – acesta având ca obiect de studiu modul în care se execută pedepsele stabilite de dreptul penal;
- ◆ **dreptul civil** – care reglementează relațiile privind patrimoniul, dreptul penal cuprinzând infracțiuni îndreptate împotriva acestuia (furtul, tâlhăria, abuzul de încredere);
- ◆ **dreptul familiei** – dreptul penal incriminând faptele de bigamie, abandon de familie, fapte reglementate prin normele dreptului familiei;
- ◆ **cu dreptul contravențional** – ambele ramuri de drept incriminează fapte ilicite, vătămătoare pentru valorile sociale. Totuși, dreptul contravențional incriminează fapte de o gravitate mai mică și are un sistem sancționator mai blând. Aceeași faptă nu poate constitui contravenție și infracțiune în același timp. Dreptul contravențional împrumută anumite reguli și principii de la dreptul penal: principiul legalității, caracterul personal al răspunderii.

IB. Știința dreptului penal

a. Definiție: Aceasta reprezintă o ramură a științelor juridice și reprezintă totalitatea conceptelor, definițiilor și teoriilor privitoare la dreptul penal, prin care se justifică și se explică necesitatea, sarcinile și scopul dreptului penal ca ramură de drept distinctă.

b. Obiectul științei dreptului penal:

- ◆ știința dreptului penal trebuie să explice care este **originea**, **conținutul** și **structura** normele juridice penale,
- ◆ să analizeze **condițiile** obiective care impun apărarea socială a valorilor ce cad sub incidența normelor dreptului penal,

- ◆ să stabilească **măsurile** care sunt necesare a fi adoptate pentru prevenirea și combaterea infracționalității,
- ◆ știința dreptului penal are rolul de a studia atât dreptul penal în vigoare, dar și normele abrogate, făcând un studiu **comparativ** și **evolutiv** al dreptului penal.

c. Sarcinile științei dreptului penal:

- ◆ **studiază** normele și instituțiile dreptului penal în complexitatea și dinamismul lor;
- ◆ **cercetează** practica judiciară pentru a observa concordanța dintre principiile exprimate în norme juridice penale;
- ◆ **analizează** evoluția fenomenului infracțional.

d. Științele penale (“criminale”):

- ◆ **criminologia** – studiază geneza infracționalității; răspunde la întrebarea “de ce s-a comis infracțiunea?”;
- ◆ **penologia (știința penitenciară)** – studiază pedepsele și celelalte sancțiuni de drept penal;
- ◆ **criminalistica** – studiază metodele, mijloacele și tehnicile în vederea descoperirii, cercetării infracțiunii și a infractorilor;
- ◆ **medicina legală** – studiază cauzele producerii morții violente, stabilește numărul zilelor de îngrijiri medicale în cazul infracțiunilor contra sănătății și integrității persoanei;
- ◆ **psihologia judiciară** – studiază persoana umană implicată în drama săvârșirii unei infracțiuni.

e. Știința dreptului penal român

Se poate afirma, pe drept cuvânt, că întemeietorii științei dreptului penal român sunt: **Ion Tanoviceanu** și **Vintilă Dongoroz**, care sunt autorii primelor tratate de drept penal din România. O contribuție deosebită a avut-o și **Vespasian V. Pella** – membru fondator al “*Asociației internaționale de drept penal*” (Paris –1924).

II. Idei fundamentale:

1. Dreptul penal se bucură de o “**popularitate**” în rândul științelor juridice prin existența și folosirea unor termeni precum: infracțiune, infractor, recidivă, crimă, pedeapsă, etc.
2. Dreptul penal este supranumit “**câinele de pază**” al ordinii sociale, revenindu-i cea mai grea misiune, aceea de a apăra întreaga societate împotriva tuturor faptelor periculoase.
3. Valorile sociale pe care legea penală le apără au un puternic **caracter moral** și **religios**: să nu ucizi!, să nu furi!
4. Cu **toții suntem subiecții de drept penal**, prin faptul că legea penală ne este adresată tuturor spre strictă respectare, dar în același timp suntem protejați de normele dreptului penal impunându-le tuturor obligativitatea ne a nu ne vătăma în nici un fel.

III. Vocabular specific:

- **abatere** – acțiunea de a se îndepărta de la o regulă de conduită.
- **abolire** – acțiunea de a desființa o instituție, o stare sau un obicei.
- **abuz de drept** – faptă prin care se încalcă legea.

- **antropologie criminală** – ramură a antropologiei care studiază criminalitatea ca fenomen biologic; fondatorul acestei ramuri a fost italianul Cesare Lombroso,
- **caracter represiv** – caracter sancționator.
- **constituționalitate** – însușirea unui act normativ de a fi conform Constituției.
- **doctrină penală** – literatura de specialitate în domeniul dreptului penal.
- **drept penal** – denumire ce derivă din cuvântul latin “*poena*” cu înțelesul de pedeapsă.
- **faptă periculoasă** – act prin care se vatămă ori se lezează o anumite valoare socială.
- **jus puniendi** – dreptul statului de a pedepsi pe cel care a violat o normă penală.
- **politică penală** – modalitatea de abordare și rezolvare din partea puterilor statului, prin prisma instrumentelor penale a anumitor probleme juridice. Cu ajutorul politicii penale putem stabili forma de guvernământ a unui stat a cărei legislație penală o analizăm. Politica penală este parte a politicii generale, a statului ce cuprinde mijloacele de prevenire și combatere a fenomenului infracțional.
- **ramură de drept autonomă** – componentă a sistemului de drept independentă, cu un obiect specific și instituții proprii;
- **știința dreptului penal român** – ramură a științelor juridice ce cuprinde totalitatea cunoștințelor despre fenomenele juridico-penale.
- **valoare socială** – însușirea unui bun de a satisface o anumită trebuință individuală sau socială; astfel, omul creează valori și se creează prin aceste valori

IV. Grile

1. Scopul legii penale îl reprezintă:

- a) prevenirea săvârșirii de noi infracțiuni de către cei obligați să respecte legea penală
- b) apărarea suveranității, independenței, unității și indivizibilității statului român, a persoanei cu drepturile și libertățile sale împotriva infracțiunilor
- c) formarea, de către destinatarii legii penale, a unei atitudini corecte față de ordinea de drept și față de regulile de conviețuire socială.

2. Dreptul penal:

- a) este o ramură de drept autonomă
- b) este o ramură de drept privat
- c) este o ramură de drept public.

3. Dreptul penal:

- a) apără toate valorile sociale, morale și religioase
- b) incriminează toate faptele periculoase
- c) are un caracter pur represiv.

4. Sunt instituții specifice dreptului penal:

- a) infracțiunea
- b) procesul penal
- c) răspunderea penală.

5. Caracterul subsidiar al dreptului penal reiese din:

- a) subordonarea sa față de alte ramuri de drept
- b) interdependența sa cu alte ramuri de drept